

ABLAKISMERETSÉG.

Elbeszélés, levelekben.

Kunoss-tul.

(Vége.)

Pest, nyárelő Gikán 1838.

Dr. Z—, K a r d o s n a k .

Sietek tudósítani kegyedet Domy barátom megbizása szerint a' tegnap történtekrül; 's némelly másokrul, miknek közlését szinte rám bízta, mint-hogy ma korán elutazott Olgával együtt Pestrül, 's mert előbb Tárkonyékat látogatják meg, Olga barátnéja, Etelka kisasszony kedveért, kitül az végbucsut akar venni. De hogy a' dologra térjek: megjelentünk tegnap délután valamivel 7 óra előtt Domy barátommal, Tömördy tanácsosnál. Ő, nyugtalanságát titkolva, kevély ráartással fogadott bennünket. Domy maga mutatá neki be magát, 's viszonyai rövid érintése után, a' levélre, 's az abban kívánt elégtételre hivatkozik. A' tanácsos, egész párviadali készséggel nyilatkoztatá, hogy ő Domy kihívását ugyan el nem fogadja, mert ugymond, világ bolondjának kiáltani nem akar, ki egy leányért párviadalra kel; hanem ő kíván elégtételt Domytul, becsületének megsértése miatt, mit magának nyomban adatni is kér, mihelyt viadaltanúja megérkezend. Ebbül szóváltások keletkeztek, az elsőség 's fegyverválasztás fölött. Nem sokára jött Erdősytitoknok, mint megkért viadaltanu, 's ajánlkozék, hogy ha az egymást kölcsönösen kihívó felek megegyezendnek: mi mindent tisztába fogunk hozni. Azok megegyezének. Én tehát és Erdősyt, egy oldalszobába vonultunk. Itt ő engem először is a' párviadal alaptalanságáru akart meggyőzni, 's arra birni, hogy azt e' fenforgó esetben nem alkalmazhatónak, 's az egész dolog barátságos uton leendő elsimitását legcélszerűbbnek nyilatkoztassam. Ezt azonban Olga jövendője miatt sem tehetém, habár egyébiránt osztottam volna is véleményében. Még nehezebb volt az iránt egyeznünk: mellyik fél kihívását fogadjuk el alaposnak. Én természetesen Domyt vitatám, mint időre nézve elsőt; ő a' tanácsosét, mint tárgyra nézve nyomosabbat, mert ugymond, becsület, ha bár az csak képzelt becsület volna is: mindig többet nyom a' világ előtt, mint bármilly

leány; 's hogy Tömördy egyáltalán nem fog leányért bárkivel is viadalra szállani. Ezt nem csak élemedett kora, hanem rangja, méltósága is ellenzi. Végre tehát csak a' czim fölött vitáztunk, 's e' szempontbul engedni nyilatkozám azon esetre, ha Tömördy tanácsos, irásban, Olgát minden iránta főnálló köteleikeitül, az egyház és törvény színe előtt földoldozottnak vallja; mert csak így lesz hitteles, hogy ő Domyval nem Szenőly Olgáért, hanem követelt becsületének megsértése miatt szállott sikra. Erdősyt közlé kívánságomat a' tanácsossal, 's ez megegyezett. A' viadal-czimen főnakedás tehát meg lett volna szüntetve, 's most az okok lerontásán mesterkedék ellenfelem, a' végre személyes megkövetést, 's a' történtekrül örökös hallgatást biztosító levelet emlegetvén, mik által, mint mondá, Tömördy engesztelhető volna. Itt azonban lehetlen vala engednem; mert tudtam, hogy mit barátom egyszer teljes meggyőződésbül kimond, azt a' világnak minden hatalmassága sem vonathatja vele vissza, 's hogy inkább fölládozza önmagát, mint az igazságot. Erdősyt lesujtott kellel jött vissza a' tanácsosutl, 's ujitott kísértései után is hajthatlannak találván, éppen a' fegyverek fölött valánk értekezendők, midőn egy patanás 's e' kiáltás „hah! gazember!“ a' külön volt bajfelekhez visszasietni ösztönze. Már vagdalkozva találtuk őket, 's viadalrend nem vala többé eszközölhető. Domy különösen föl volt ingerülve. Mint utóbb tőle megtudám, alattomos lövés által akará Tömördy megelőzni a' párviadalt, 's Domyt biztosan küldeni más világra; de csak a' gyulacs pattant el. — Illy tüzes vagdalkozást nem igen láthatni. Tömördynek homloka, karja 's oldala sebesítve volt már, 's Domy köntösérül foszlánok csüggték; mégsem elégtették a' tusát. Mi néhányszor próbáltuk magunkat közbevetni, de sikeretlenül. Halálra! kiálta Domy; halálra! viszonzá Tömördy. Azonban ez csakhamar megváltoztatá szándokát, 's miután vi gyázatlanul előrántott bal kezének fejét elveszté: bocsánatért kezde könyörögni, mit Domy ismételt becstelenítő nyilatkozás után, neki, szándékos orgyilkosának is, megadott. — Olgát minde nekrül tudósítván Olgát az esti homály védelme 's az én kíséretem mellett szobaleányával együtt gyámja házábul magával vive haza tért. Ma korán reg-

gel mindnyájan utra indultak, 's három nap Tárkonyéknál késendvén, utjokat kegyedhez veendik, általam ezuttal bizodalmasan kéretvén kegyedet, sziveskedjék elejökbe F—ig lovakat küldeni, hogy még elindulások napján este udvarlására lehessenek kegyednek. 'stb. 'stb.

Igaz tisztelője
Dr. Z—.

Ligetfalva, nyárelő 15ikén 1838.

Dombly, Dr. Z-nek.

Kedves barátom! Szívességed által érdemlett hálámat irántad tetteg is bebizonyítandó: küldöm e' biztos alkalommal, engedmény utján magamhoz váltott négy ezer pengő forintos kötelezvényét F.... nagykereskedőnek, oly kéréssel, hogy azt magadnak kifizettetvén, tőlem házassági előkészületekre fordítandó jegyajándéku fogadd. Titkolt szerelmi viszonyaid Horna Emiliával, tudvák előttem. Olga mindeneket elbeszelt; 's így rendkívül örülnék, ha csekély ajándékom által a' szülek részérül félt akadály elhárításához, 's szerencséd eszközléséhez csak némileg is járulhatnék. Siess az időt használni! Egy pillanat elvesztegetése is, melyet örömtelen töltünk, holott csak magunkon állana azt boldogságban élni, — megbocsáthatlan. 'S hol van kéj, boldogság, vagy bárminek nevezük, — mi egy imádott lélek birásának gyönyöreivel mérközhetnék? Csak én tudom: mit tesz egy igazán szerető szívet mienknek mondhatni. Igen, barátom, én Olga szerelme által boldogabb vagyok az ég angyalainál, üdvezültebb a' mennyet verbajnoki halállal nyert lelkeknel. Hát ha egyszer őt egészen enyimnek mondhatom; ha egyházi áldás is erősítendi szerelmünk rozsalánczát! Milly ohajtva várom e' pillanatot! Azontul még hat hétfig maradunk Ligetfalván. Ekkor indulunk a' kedves Olaszhon felé, hova mindketten forró vágygal kívánczozunk. Szeretném, ha előbb téged is boldognak tudhatnának. Oh, én az egész világot szeretném boldogítani! 'S te valóban az leendsz. Olga igen sok szépet és jót beszélt Emiliád felül. Vagy nem szükségkép jónak kell e lennie, ki Olgával baráti viszonyban áll? Angyalokkal bünös lelkek nem társalkodhatnak, 's ki magajó, az nem

köthet baráti viszonyt gonosszal. — Előre is tehát ügyfél gyanánt üdvezel

barátod D.

Ligetfalva, nyárelő 18ikán 1838.

Szenődy Olga, Horna Emiliának.

Kedves Milim! Pestrül távozásomkor új szakza kezdődék életemnek. Azóta egész más te remtény vagyok. Oly örök vidám, oly bensőleg elégedett, 's oly lángszerelmes. Ah, Milim! milly kimondhatlanul szeretem én Gyulát, 's milly igen megérdemli ő ezt! 'S nagy szerencse, hogy ide kerültem, különben soha sem tudtam volna őt szellemi nagyságához illően szeretni. Ezt csak Ligetfalván tanulhatom meg. Csudálkozol, barátném, mondásomon, hogy én szeretni tanulok. Igen, szeretni; nem ugyan szívvél, hanem cselekedettel. Kardosnak egy áldott neje van, szerelemben 's jóságban egyiránt tüköre az asszonyságnak. Boldogabb házasságot, mint az övék, angyalok közt is alig képzelhetnél. Hanem egészen más asszony is ő, mint, fájdalom, nemünk legtöbbjei. Csak most látom, milly sok hiánya van leányi neveltetésünknek, 's milly sokat kell még tanulnunk, ha magasb követelésű férjet boldogítani, 's karjain önmagunk is boldogok lenni akarunk. Mindenre oktatnak bennünket, barátném, a' városban, csak arra nem, mi által rendeltésünknek megfelelőenénk. Kardosné körében csak hamar átláttam én e' hiányt, 's megkértem: lenne oktatóm, háziasságban 's a' női kötelességek megismerésében. Azóta naponkint új örömforrásai nyílnak meg előttem az életnek. Ne csudáld, barátném, ha városokban annyi elégedetlen nőül, annyi boldogtalan házasságrul hallasz emlékezni. Szükséges következménye az czélszerűtlen nevelésünknek; 's ha igazán boldog akarsz lenni, kéredzzél el atyádtul testvéreddel együtt vagy másfél hónapra, 's itt meg fogod tanulni, mikép kelljen boldog lenned 's boldogitanod. Én majd minden lépten új örömet készítek Gyulámnak azok gyakorlata által, miket a' szerelmes nőtül, a' gyengéd anyátul 's jószívű házi asszonytul tanulhatni szerencsém van. Látnod kellene őt, midőn csecsemőjével bánik, melyet ő maga szoptat, midőn azt karjain álomba ringatja, vagy csókkal borítva, ölen pihenteti. Valódi isten-

anya képe. Még első leveleimre sem feleltél, melyekben viszonyaim hirtelen fordulatát írák meg Tárkonybul. Most már jobban szeretném, ha főnebbi ohajtásom szerint leveleid helyett magadat csókolhatnálak; mert történhetik, hogy egyszermind menyekzői vendégeink is fogtok lenni.

Igaz barátnéd
Olga.

Pest, nyárhó 3ikán. 1838.

Dr. Z—, Kardosnak.

Tekintetes ur! Különösen lekötelezettnek valom magamat azon szivességeért, miszerint Domb barátom menyekzője napjárul jó előre tudositni méltóztatott. Így nem csak dolgainat intézhetem hosszasb időre elmaradólág, hanem egy örömben is fogom őt menyekzője ünnepén meglepve részéssithetni; olly örömben, melly legalább résznyire jutalmazni fogja irántam legközelebb mutatott nagylelkűségét. Igenis meg fogok jelenni, de nem előbb mint e' hónap 17kén, éppen az esküvés napján, akkorra már hitvesemmel, Horna Emiliával, kit kegyednek 's általam különösen tisztelt hitvesének, előre is uri kegyeibe ajánlván, nem szünök meg lenni

holtig tisztelője

Dr. Z—.

E S Z M É K.

Az egyes emberben, a' magányosan állóban van a' gondolkozó, határozó 's cselekvő erő; az embertömegben csak a' másodrendü lappang, a' végrehajtó. Az egyes ember fontolva tehát mindent, és ész szerint: a' sok ember pillanat' benyomása után indul 's meggondolás nélkül. Egyes emberből, a' magányosan állóbul, tudjuk meg, hogy az ember okos; a' sok ember' cselekedeti után tapasztaljuk, hogy az ember állat. A' sok embert tekintve vagyunk kénytelenek megutálni az embertömeget; az egyes embert, a' magány' boldogságában élőt, vizsgálva, kezdjük azt becsülni. Hol emberek vannak, ott mindenik a' másikat hagyja gondolkozni saját és a' közjó' boldogságaért, 's így ez mindig veszélyeztetik, legtöbbször elvész; hol egy ember áll magányosan, ott az saját embervoltára 's emberi tehetségire bizza magát, mun-

kál a' boldogságért és eléri azt. Menj és forogj az emberek közt, 's megtanulod tőlök, minőnek nem kellene lennie az embernek; de minő legyen az ember, hogy boldog legyen, erre csak az egyedülség oktát téged. Okos lész az emberek közt, böles a' magányban; ah! pedig milly szép dolog, jó cselekvésre iparkodó bölesnek lenni ott, hol az ember gyermekkorától fogva csak a' más' gonoszágát kikerülni tudó okosságra tanítatik.

A' hűség felöl egy kissé furesán gondolkoznak az emberek, midőn az erények közé számítják minden kivétel nélkül. Ha az iránt viseltetsz hűséggel, ki azt irántad hasonlókép gyakorolja, akkor ez a' társasági erények' egyik legszebbike; de ha hűséggel és ragaszkodással vagy ahhoz, ki veled semmit sem gondol, vagy éppen rosszal fizet szép vonzalmadért, akkor a' te hűséged az ebek hűsége, eszednek benne semmi része nincs, csak állatóságod szerint cselekszel. Mert erényes nem lehet az, ki azért cselekszik valamit, mivel mások, érdekek úgy kívánván, — jönak hirdetik; az erény' lelkes és állhatatos gyakorlója csak az lesz, ki annak utai felöl saját eszével gondolkozott.

A' jó cselekvés jötevőleg hat ki a' tevőtül és vissza a' tevőre; a' rossz, bűt és fájdalmat okoz másoknak, kint és poklot a' cselekvőnek.

SZIVÁLDOZAT.

FOGARASI-TOL.

Ünnepies a' sziv' áldozata,
Midőn imádságit búzogatja
'S fellobog ég' 's föld' szent urához,
Ki áldást minden honra hoz.

Az élet csak rideg magány ott,
Hol nincs barátod, nincs hű rokonod,
Kiért, ha védni kér szózata,
Kész légyen szived' áldozata.

De csak szerelem' bájvilága
Által dereng idv' 's lét' boldogsága;
'S ha zeng a' hölgy' lágy hangozata:
Be édes a' sziv' áldozata.

És dicső a' sziv' lángozata,
Ha gyúlong a' haza' javáért,
Szent ügye mellett küzd, 's onva vért
Lészen szabadság' áldozata.

LITERATURAI VILÁG.

Marót bán, szomorujáték öt felvonásban, írta Vö
rösmarty Mihály.

(Folytatás.)

Nézzük például, a főnebbiek igazlása végett a második felvonás' első jelenésében Marót' magánybeszédét, midőn a bég által elbocsátva hazafelé bujkál, (— de miért bujkál? midőn önbirtokában levén, szabadon mehetne? —). Így szól ő: „Im itt vagyok súlyos rabság után, en birtokomban, váramhoz közel, hol ifju hölgyem rég hiába vár. Szegényke! hány keserves éjt, napot számlált mióta elvagyok. Miattam könyűiben hervasztá arczait, alig remélve, hogy még megjövök! 'S im itt vagyok. De így ne lássa meg férjét a' hű nő; a' nem várt öröm és azuevedésem' zordon bélyege megháboríták gyengéd kebelét. Titkon megyek be, ismeretlenül, 's időt lesek, mig bizton láthatom 'stb.“ Most a' bán leül, ugy beszél egy keveset 's ismét fölkel 's ugy is beszél. De mily beszéd ez? micsoda érzetméltséget fejezzen ki az az: im itt vagyok 's im itt vagyok? Ez legfőlebb egy phlegmaticus vén férj' beszéde lehet, a' ki, hogy ne hallgasson minduntalan, szólni kezd, 's erzelmet nem tudván kifejezni, beszél, hogy beszéljen. Hiszen az ötödik felvonásban sajnos öntudatával látszik birni a' bán annak, hogy váltságára vagy kiszabadítására semmi tudtára eső lépés nem tétetett; miért nem érzi, miért nem tudja azt most? Nem jobb vala e egy pár ilyen' szót beszuszatni itt ezen 's, Szegényke! im itt vagyok — 's im itt vagyok! helyett? Ha hogy ezt tudja, 's előre mutatná a' bán, némileg átlátának, miért megy bujkálva vára felé, holott most egész bujkálása csak azért van, hogy Bóddal találkozassék. — Később megtudja Marót, hogy neje hűtlen, 's Bódnak ellenében így okoskodik: „Te nem tudod az angyalok' bukkását. — Pártütök levének ők az ég 's az isten ellen, 's az a' pokolra sújtá e' hadat. Am még előbb, mint lábuk érhető örök tűzét a' kárhozat' helyének, felfogta őket a' föld' vad fia: így lenn maradtak asszonyul közöttünk, gyötörni a' világot, és buján folytatni a' fajt, mely bűnböred.“ Itt a' bán szerelem féltési boszujában elmeskődleg káromkodik az egész asszonyi nem ellen; 's az ugyan igaz, hogy a' műveletlen durva lélek felbőszültében nem tud különéget tenni az egyén és faj és osztály és az egész világ közt; de hogy egy szerelemföltő ember illy nyugodt lélekkel mondjon meséket, midőn belseje dulong, azt megérteni egy kissé bajos. — „Fel, fel! vitézlk férfiak! esatára. Marótnak ölni szörnyű kedve van.“ Ez legfőlebb egy eszelős ember' beszéde lehet, vagy egy udvari bolondé; ámbár a' fölveti karakterhez hű, mert V. valamennyi emberén, midőn beszélnek, az eszelőség — Wahnwitz — van elhatalmazva 's a' rajtok erőt vett érzelmek közepett is ugy beszélnek, mintha tréfába vennék az egész dolgot 's kisebb gondjuk is — mint mondanunk szokás — nagyobb volna annál, a' mit cselekesznek. Ilyen p. o. midőn Marót így szól Bódnak: „Te csinos pille vagy, nyáron születtél ugy e?“ Bó d: „Egy hajnalon pünkösdi rózsáival.“ 'S illyes furcsaságokat akkor beszél, midőn már tudja, hogy az, ki előtte áll, neje' szerelmét rabolta el tőle. Ezeknek első láttatra azon színök van, mintha egyenesen a' természet után volnának mondva, a' lélek' ellesése után ismételve; ráfogások ezek, a' szerző beszél itt, ő akarja elmeséjét mutatgani, és pedig gyakran — gondolatok' hiálával levén (1 a' 3. G. 's több lapokat) — tarkán összekeresett epithetonokat használ 's a' helyes beszédet keresettel pótolja, mind ez nem

a' drámai személy fölveti karakterének, hanem a' szerző' lelkének visszhangja. Idában képet kellene látnunk olly asszonynak, ki férjé' távollétében elfeledkezik forró szerelméről 's szívébe egy kalandort enged belopózni. A' nő küzd ez uj szerelem ellen; de az nála hatalmasabb 's az érzelme által akealanul sodortatik bukása felé. Ebben látszik valami nyoma a' tragicumnak; de hogy az valósággal meglegyen benne, szükség, hogy szerelmének uj tárgya más lelkülettel bírjon. Egy asszonyt, ki egy mindennapi férj' távollétében új szerelemnek adja át magát egy szeretetre méltó tulajdonokkal bíró férfi iránt, azt sajnálni tudjuk; de olly asszonyt, kinek derék férje van, 's ki, mig ez — az általa hön szeretett — ellenség fogságban sinlódik, egy szép tettének (testvérét akarván kiváltani) következésében, addig egy alávaló kalandorba szeret, csak utálni tudhatunk. Vagy bíráló, vagy a' szerző ismeri rosszul az asszonyi szívet; de bir. ugy van meggyőződve, hogy ez egész szerelemben a' valószínűségnek semmi nyoma, hogy a' szerző csak ráfogja, rákeni, rá mázolja Idára, mintha szeretne. Hogy Ida szerethessen, soknak meg kell változni: ha ő jó, derék lelkü asszony, kinek a' hűségétől nehéz megválnia, akkor ő éppen e' tulajdonságainál fogva mint egy derék férj' neje meg nem szerethet egy kalandort; ha ellenben rossz lelkü, romlott szívü nő, akkor minek az a' küzdés az új szerelem ellen, mintha elhitetni akarná az olvasóval, hogy nem örömet teszi, a' mit örömet tesz? Tapasztalatlan leánynál illy tévedés inkább megfogható; de egy asszonynál, ki már higgadt eszü, kinek szíve már nem újak után repked minduntalan, ki a' házasságot becsülni megtanulta, a' mondott körülményekben, lehetlen.

Szerfelett nagy gond és szorgalom tűnik ki a' motíválásban; de éppen e' gond és szorgalom állítja elő legvilágosabban a' szerző' tehetlenségét a' drámairásra. Ugy áll e' Marót bán, mint egy vályogbul épített viskó Budapest' valamelyik külvárosában az árviz után, nagy gondnal megtámogatva minden oldalról a' bedűlés ellen, mert falaiiban nincs meg az összetartó erő. Világos, hogy a' szerző nem karakterekről gondoskodott először, (mit bir, nem akar ugyan hibául venni), hanem külső vázlatról 's azután iparkodott megalkotott 's gondnal összetapasztott meséjéhez karaktereket teremteni. 'S éppen e' részben tűnik ki az előtt, ki e' művet csak némi gondalal olvasandja, a' mi e' bírálat' elején mondatott: hogy a' mű belső élet nélküli 's csak külsőleg összerakott alkotmány, hogy a' szerzőnek legkisebb hivatása drámairásra nincsen, 's neki (bir. sokat merne tenni ez állítására) nagy fáradságába, tusakodásába, izadásába kerül mind azon külső apróságokat összekeresgélmie, összeillesztgetnie, miket így összeszen dráma nevezet alatt bocsát világ elébe; szintazon fáradozás és aggodalmasság tűnik ki a' kivitelből is. Azon gond és szorgalom, mik egy ráteremtett lélek' művének tetemes emelésére szolgálának, e' szintmü' írója iránt inkább képesek sajnálatot terjesztetni. Sok ezen motívum közül azonfelül egészen kívül helyeztetik a' darab' folyamán, 's mikor aztán rá szükség van, egészen mesteremberileg 's mechanikai fogással mondatik el egyik vagy másik személy által. (Vége köv.)

Ujdonságok. Az egyenes lelkü hivatalviselő karaktervonásai, szívbélyegei; b. e. Sz. M. kolozvári par után közli Gegő Elek sz. Ferenc szerzetbeli hitszónok, m. acad. I. f. Köszeg. 35. l. Ára 24 kr. ezüst. — Az árviz által megkárosult budapestiek javára.

A' háztartás és mezei gazdaság tudománya 'stb. Balásházy Jánostól. I. k. 338 l. Debreczen. Ára 1 ft. 12 kr. e. p.